

UDC 343.352

SCOPUS CODE 3321

<https://doi.org/10.36073/1512-0996-2026-1-191-196>

კორუფციის არსი და მისი ხელშემწყობი ფაქტორები

თინათინ იაშვილი საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტის პროფესორი. საქართველო
E-mail: t.iashvili@gtu.ge

ლევან ხაბელაშვილი საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტის დოქტორანტი. საქართველო
E-mail: khabelashvililevan@yahoo.com

რეცენზენტები:

მ. ახობაძე, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ინფორმატიკისა და მართვის სისტემების ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი
E-mail: m.akhobadze@gtu.ge

ბ. შერაზადიშვილი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტის პროფესორი
E-mail: b.sherazadishvili@gtu.ge

ანოტაცია. კორუფციის ფორმები და გამოვლინებები სახელმწიფოების განვითარებასთან ერთად უწყვეტად იცვლებოდა და ყალიბდებოდა. შედეგად, იგი ყველა ეპოქის საზოგადოებისა და სახელმწიფოს წინაშე არსებულ უმძიმეს გამოწვევებს შორის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ადგილს იკავებდა და, სამწუხაროდ, დღემდე ინარჩუნებს აქტუალობას.

საჯარო მმართველობის სისტემაში კორუფციის არსებობა განპირობებულია იმით, რომ სათანადო კონტროლის არქონისას საჯარო მოხელეს ეძლევა შესაძლებლობა, საკუთარი ინტერესების შესაბამისად, თვითნებურად მოიხმაროს ან გამოიყენოს რესურსები, რომლებიც მას პირადად არ ეკუთვნის.

ამან შეიძლება განაპირობოს ეგოისტური გადაწყვეტილებების მიღება, რაც მნიშვნელოვნად აზიანებს, ამცირებს კანონების ეფექტიანობას საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. შედეგად, ირღვევა მოქალაქეთა ნდობა სახელმწიფო ინსტიტუტებისადმი, ეჭვქვეშ დგება სამართლებრივი წესრიგი და იზრდება სოციალური დამაბულობა, რაც საზოგადოებრივი კეთილდღეობის ვიწრო ჯგუფების სასარგებლოდ გადანაწილებას იწვევს.

კორუფციის მთავარი უარყოფითი შედეგი გამოიხატება ეკონომიკურ დანახარჯთა ზრდაში, ინვესტიციების შემცირებაში და ეკონომიკური პროგრესის შენელებაში. ზოგადად, მისი ძირითადი გამოწვევი მიზეზებია თანამდებობის პირების სი-

ხარზე, დაბალი ხელფასები საჯარო სექტორში, ქვეყნის შიდა სოციალური და პოლიტიკური არასტაბილურობა და სხვა ფაქტორები.

დღესდღეობით კორუფცია მხოლოდ შიდა სახელმწიფოებრივი პრობლემა აღარ არის — ის საერთაშორისო მნიშვნელობის გამოწვევად იქცა. ეს აიხსნება იმით, რომ თანამედროვე სახელმწიფოები და ხალხები ჩართულნი არიან გლობალურ სისტემაში, რომელიც დაფუძნებულია ერთიან საინფორმაციო, სატრანსპორტო და საკომუნიკაციო ქსელებზე, ასევე საერთო ფინანსურ სტრუქტურებზე. ასეთ პირობებში კორუფცია იქცა გლობალურ პროცესებზე ზემოქმედების ერთ-ერთ ყველაზე სერიოზულ ფაქტორად, რომლის შედეგებიც — თუნდაც ეროვნული მასშტაბით — მნიშვნელოვნად ახდენს გავლენას მსოფლიო ეკონომიკურ, სოციალურ და პოლიტიკურ დინამიკაზე.

საკვანძო სიტყვები: განვითარება; კორუფცია; სახელმწიფო; საჯარო სამსახური; საზოგადოება.

შესავალი

მიუხედავად იმისა, რომ კაცობრიობის ისტორიაში საუკუნეების განმავლობაში სულ უფრო მკაცრდებოდა და სრულყოფილი ხდებოდა კორუფციასთან ბრძოლის ფორმები და ინსტრუმენტები, ამ მავნე და სახელმწიფოსა თუ საზოგადოებისათვის როგორც იურიდიულად, ისე ეკონომიკურ და მორალურ დონეზე საზიანო მოვლენამ მაინც შეძლო ახალ-ახალი, მეტად დახვეწილი ფორმებით გამოვლენა.

დღემდე კორუფცია წარმოადგენს უკიდურესად რთულ სოციალურ-პოლიტიკურ ფენომენს, რომელსაც არ გააჩნია ერთმნიშვნელოვანი, ზუსტი და უნივერსალური განსაზღვრება სამეცნიერო ლიტერატურაში. ეს ფაქტი ცხადად აჩვენებს მის, როგორც კომპლექსური სისტემის (და არა მხოლოდ ცალკეული ელემენტების), თვისებებისა და მახასიათებლების შესწავლის მიზნით, ინტერდისციპლინურ მეთოდოლოგიაზე დაფუძნებული სიღრმისეული კვლევის აუცილებლობას.

ძირითადი ნაწილი

კორუფციის ბუნებისა და ზეგავლენის გაანალიზებისას, აუცილებელია მისი ძირითად ფორმებად და კატეგორიებად დაყოფა, რაც საშუალებას იძლევა უფრო მკაფიოდ განისაზღვროს ამ მოვლენის არსი და მოქმედების მექანიზმები.

კორუფციის ტიპოლოგია მისი გამოვლინების სფეროს, სარგებლის ფორმისა და გავრცელების დონის მიხედვით შეიძლება შემდეგნაირად დალაგდეს:

- 1. გამოვლინების სფეროს მიხედვით:** კორუფცია მოიცავს სხვადასხვა ფორმას, მათ შორის:
 - **ადმინისტრაციულ (ანუ ყოველდღიურ) კორუფციას**, რომელიც საჯარო მოხელეთა ყოველდღიურ საქმიანობაში ვლინდება;
 - **ბიზნესკორუფციას**, რომელიც კერძო სექტორის წარმომადგენლებსა და საჯარო სტრუქტურებს შორის ურთიერთობებში ჩნდება;
 - **პოლიტიკურ კორუფციას**, რომელიც მოიცავს მექრთამეობას, თანამდებობისა და ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებას, ინსაიდერული ინფორმაციით ვაჭრობას, მფარველობას, სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი რესურსე-

ბის მითვისებას, გაფლანგვასა და მათ არამართლზომიერ გამოყენებას.

2. სასურველი სარგებლის ფორმის მიხედვით:

- **ქრთამი** — პირდაპირი მატერიალური სარგებლის მიღების მიზნით გაცემული ფული ან სხვა სახის ღირებულება;
- **ურთიერთსასარგებლო გაცვლა** — სარგებლის არამატერიალური ფორმა, რომელიც ემყარება ორმხრივ სარგებელს ან გავლენების გაცვლას.

3. განაწილების დონის მიხედვით:

- **ინდივიდუალური კორუფცია** — კონკრეტული პირის მიერ ჩადენილი დანაშაული ან დარღვევა;
- **ინსტიტუციური კორუფცია** — როდესაც კორუფციული პრაქტიკა მთელ ორგანიზაციაში ან სახელმწიფო უწყებაში სისტემურ ხასიათს იძენს;
- **საერთაშორისო კორუფცია** — კორუფციული ქმედებები, რომლებიც სცილდება ერთი ქვეყნის საზღვრებს და მოიცავს ტრანსნაციონალურ კომპანიებს, ფინანსურ სტრუქტურებსა და საერთაშორისო შეთანხმებებს.

ზემოთ ჩამოთვლილი კორუფციის ტიპები ცხადად აჩვენებს ამ ფენომენის მრავალმხრივ გავლენას. შესაბამისად, კორუფცია წარმოადგენს თანამედროვე სახელმწიფოების განვითარების შეფერხების ერთ-ერთ ძირითად ფაქტორს, რომელიც ხელს უშლის არა მხოლოდ უკვე არსებული ეკონომიკური და სოციალურ-პოლიტიკური საქმიანობის ეფექტიან განხორციელებას, არამედ ამცირებს შესაძლებლობას, რომ ქვეყნებმა მიაღწიონ დასახულ მიზნებს, მაგალითად, ეკონომიკური ზრდის ახალი წყაროების მოძიებას.

კორუფციას განსაკუთრებით ძლიერი ნეგატიური ზეგავლენა აქვს ეკონომიკურ სფეროზე. ის არღვევს საბაზრო კონკურენციის კოორდინაციის მექანიზმებს და ამცირებს ეკონომიკური ზრდის ტემპს. კორუფციის მაღალი დონე ქვეყნის კონკურენტუნარიანობას ბლოკავს მსოფლიო ბაზარზე და აფერხებს ინვესტიციების შემოდინებას. ამასთანავე, კორუფცია აფერხებს სოციალური პროგრამების განხორციელებას და ხელს უწყობს ორგანიზებულ დანაშაულს. საბოლოო ჯამში, ეს ფაქტორები უარყოფითად აისახება მოსახლეობის ცხოვრების დონეზე.

გარდა ამისა, კორუფცია ზრდის უნდობლობას სახელმწიფო და სამართალდამცავი ორგანოების მიმართ, რადგან, სასამართლო სისტემაზე ხშირად სახელმწიფო ახდენს გავლენას. ეს ნეგატიურად მოქმედებს პოლიტიკურ ცხოვრებაზე — პოლიტიკოსების მიზნები ირევა, პოლიტიკურ ღირებულებებს ზიანი ადგება, საარჩევნო ინტერესების დაცვა კარგავს მნიშვნელობას, ხოლო პირადი გამდიდრება და კორუფციული სარგებელი ხდება პრიორიტეტი. შედეგად, შესაძლებელი ხდება თანამდებობის პირებისა და ამომრჩევლების მოსყიდვა, რაც ამცირებს პოლიტიკურ კონკურენციას, ხელს უწყობს „კლანების“ გაჩენას და ხელისუფლების ძალაუფლების უზურპაციას. მოკლედ, კორუფცია გავლენას ახდენს როგორც ეკონომიკურ, ისე არაეკონომიკურ განვითარებად ფაქტორებზე.

ყველა ზემოთქმული შემთხვევა განსაკუთრებით საშიშია, რადგან კორუფციის უარყოფითი შედეგების ერთობლიობა არა მხოლოდ ეკონომიკურ ზიანს იწვევს, არამედ შესაძლოა გამოიწვიოს საზოგადოების მხრიდან არასასურველი, არაპროგნოზირებადი რეაქცია.

ზოგადად, კორუფციის უარყოფითი შედეგების მრავალფეროვნება და ანტიკორუფციული ღონისძიებების მრავალი ქვეყნის წარუმატებლობა ნათლად მიუთითებს, რომ მიუხედავად მეცნიერული აზროვნების განვითარების მაღალი დონისა, არსებობს ბევრი წინასწარ შეუსწავლელი და არასრული საკითხი.

ბოლო წლებში, გლობალიზაციის პარალელურად, კორუფციამ ახალი ფორმები მიიღო და უფრო მრავალფეროვანი გახდა. სამეცნიერო ლიტერატურაში გლობალური კორუფცია ხშირად უკავშირდება საერთაშორისო ფინანსურ-ეკონომიკური ორგანიზაციების, ტრანსნაციონალური კორპორაციებისა და სხვა საერთაშორისო სტრუქტურების საქმიანობას, რომლებიც ახდენენ კორუფციული პრაქტიკის „ექსპორტს“ მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში.

კორუფციის გამომწვევი ძირითადი მიზეზები შეიძლება დაჯგუფდეს შემდეგ კატეგორიებად:

1. ეკონომიკური:

- საჯარო მოხელის დაბალი ხელფასი;
- მაღალი გადასახადები;
- მარეგულირებელი დოკუმენტების წარმოების ვალდებულება და შესაბამისი ხარჯები;
- ბიუროკრატიული შეფერხებების სიჭარბე.

2. სოციალურ-კულტურული:

- მოქალაქეთა დაბალი ინფორმირებულობა;
- საზოგადოების დემორალიზაცია;
- სუსტი სამოქალაქო საზოგადოების განვითარება.

3. ინსტიტუციურ-პოლიტიკური:

- კლუბტოკრატია;
- „მონოპოლია“ და ბიუროკრატიული ძალაუფლების კონცენტრაცია.

რ. კლიტგარდის (კალიფორნიის უნივერსიტეტი) მიხედვით, კორუფციის ფორმულა შემდეგნაირია:

კორუფცია = მონოპოლია + თვითნებობა – პასუხისმგებლობა

ამასთან ერთად ნათლად ჩანს, რომ კორუფციის წარმოშობის შესაძლებლობა პირდაპირაა დამოკიდებული სახელმწიფო მენეჯმენტის მონოპოლიაზე და თანამდებობის პირთა საქმიანობის კონტროლის არარსებობაზე, ხოლო საპირისპიროდ, მისი დასჯის ალბათობა და სიმძიმე ამ პროცესის რეგულირებაში დიდ როლს ასრულებს.

კორუფციის ხელშემწყობ ფაქტორებად შეიძლება მივიჩნიოთ:

ფუნდამენტური: ეკონომიკური ინსტიტუტების ხარვეზები, მონოპოლიზაცია, ზედმეტი რეგულირება; სახელმწიფო კონტროლი ბუნებრივ რესურსებზე; სასამართლო სისტემის ხარვეზები; სუსტად განვითარებული სამოქალაქო საზოგადოება; პოლიტიკურ გადაწყვეტილებათა არასრულყოფილება.

სამართლებრივი: „თამაშის წესების“ არარსებობა, კანონების ხშირი ცვლილება, არასრული საკანონმდებლო ბაზა, კანონის არასწორი ინტერპრეტაცია.

ორგანიზაციული და ეკონომიკური: საჯარო მოხელეთა საქმიანობაზე კონტროლის არაეფექტურობა ან არქონა; მსხვილი, რთული ბიუროკრატიული აპარატი; ქვეყნის დიდი ტერიტორია; ზედმეტი ბარიერები; დაბალი ხელფასი.

ინფორმაციული: ინფორმაციის ასიმეტრია; მედიის კონტროლის მაღალი დონე; სიტყვის თავისუფლების ნაკლებობა; ხელისუფლების პოლიტიკის არაეფექტური გამჭვირვალობა.

სოციალური: ნეპოტიზმი, კლანურობა; სამსახურში მაღლიერების გამობატვის ტრადიცია საჩუქრების სახით.

კულტურულ-ისტორიული: კორუფციისადმი ისტორიული დამოკიდებულება; საზოგადოების მორალური დასუსტება.

საზოგადოებაში კორუფციის ხარისხის შეფასება რთულია, რადგან ინდიკატორები შეზღუდულია და ამ ფენომენის „გარეგნული სახე“ კომპლექსურ მიზეზთა შედეგია. ამავე დროს, რთულია თითოეული მიზეზის გამოყოფა და მათი ზეგავლენის ინდივიდუალური შეფასება.

დასკვნა

კორუფცია კაცობრიობის ისტორიაში ყოველთვის არსებობდა და დღესაც წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე სერიოზულ პრობლემას. იგი მოქმედებს როგორც მუდმივი „ვირუსი“ სახელმწიფოში, აფერხებს ეკონომიკურ ზრდას და განვითარების პრო-

ცესს, იწვევს სახელმწიფო ძალაუფლებების დამახინჯებას, რის შედეგადაც მათი ეფექტიანობა მცირდება. ამ პირობებში სახელმწიფო კარგავს მოქალაქეთა ნდობას და ვეღარ ახორციელებს საჯარო პოლიტიკას სრულფასოვნად.

თანამედროვე გლობალიზაციის პირობებში კორუფციამ შეიძინა გლობალური მასშტაბები და უფრო ღრმად და ფართოდ გაიშალა ფესვები. ეს მოვლენები მას აქცევს სახელმწიფოთა განვითარების დონეზე ერთ-ერთ ყველაზე გავლენიან ფაქტორად. მისი გამოვლინებები — თუნდაც ეროვნულ დონეზე — გავლენას ახდენს გლობალურ ეკონომიკურ, სოციალურ და პოლიტიკურ პროცესებზეც. იმავედროულად, კორუფცია სულ უფრო მრავალფეროვანი ხდება და მაღალორგანიზებულ ხასიათს იღებს. ამ მიზეზით, იგი დღევანდელობაში თანამედროვე სახელმწიფოების განვითარების მნიშვნელოვან შემაფერხებელ ფაქტორად რჩება.

ლიტერატურა

1. Okmelashvili, I. (2019). *Legalization of illegal income committed by using official position*. KSU.
2. Rostiashvili, K. (2007). *Political corruption on the continents of the world* (p. 13). Polygraph.
3. Rose-Ackerman, S. (2003). *Corruption and the state: Causes, consequences, reforms*. Logos.
4. Ayius, A., & May, R. J. (2007). *Corruption in Papua New Guinea: Towards an understanding of issues* (Special Publication No. 47, p. 1). The National Research Institute.
5. Treisman, D. (2000). The causes of corruption: A cross-national study. *Journal of Public Economics*, 76, 399–457.

UDC 343.352

SCOPUS CODE 3321

<https://doi.org/10.36073/1512-0996-2026-1-191-196>

The Essence of Corruption and Its Contributing Factors

Tinatini Iashvili

Georgian Technical University, Faculty of Business Technologies, Professor, Georgia
E-mail: t.iashvili@gtu.ge

Levan Khabelashvili

Georgian Technical University, Faculty of Business Technologies, Doctoral Student, Georgia
E-mail: khabelashvililevan@yahoo.com

Reviewers:

M. Akhobadze, Georgian Technical University, Associate Professor, Faculty of Informatics and Control Systems
E-mail: m.akhobadze@gtu.ge

B. Sherazadishvili, Georgian Technical University, Professor, Faculty of Business Technologies
E-mail: b.sherazadishvili@gtu.ge

Abstract. The evolution of corruption, parallel to the development of states, has been ongoing, therefore, it has occupied one of the most important places among the most difficult problems facing states and societies of all times and, unfortunately, has not lost its relevance to this day. Its existence in the public administration system is due to the fact that in the absence of proper control, an official can arbitrarily dispose of resources that do not belong to him and, as well, receive benefits corresponding to his own selfish interests. Such manifestations of corruption significantly undermine the value of laws and reduce their effectiveness in public life, undermine the trust of the population in government institutions and the legal order, contribute to an increase in the level of social division of the population due to the diversion of public goods for the benefit of narrow social groups; the main negative impact of this anti-legal phenomenon is manifested in the increase in economic costs, the decrease in investments and the delay in economic development. In general, the causes of corruption are considered to be: greed of officials; low level of salaries of employees; social and political instability in the country, etc.

Today, corruption is not only an internal, but also an urgent international problem, and this is due to the fact that modern states and people are involved in the global world system, which is formed by a single information, transport network and other communications, and at the same time, in fact, by a single system of financial institutions, which dramatically changes the situation in almost all areas. At the same time, corruption is considered a factor that has a serious impact on all ongoing global processes, the manifestations of which (even at the national level) have a serious impact on global economic, social and political processes.

This article discusses the essence of corruption and its contributing factors.

Keywords: Corruption; Development; Public service; Society; State.

განხილვის თარიღი 14.11.25

შემოსვლის თარიღი 09.12.25

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 25.03.2026